

ВІДГУК

офіційного опонента Квітка Сергія Андрійовича
доктора наук з державного управління, професора, професора кафедри
державного управління і місцевого самоврядування Національного технічного
університету «Дніпровська політехніка»
на дисертацію Янишівського Михайла Мирославовича на тему:
**«ФОРМУВАННЯ ПУБЛІЧНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ ШТУЧНОГО
ІНТЕЛЕКТУ: МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ»,**
подану до захисту у разову спеціалізовану раду
Національного університету «Львівська політехніка»
на здобуття наукового ступеня доктора філософії
за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування»

1. Актуальність теми дисертації, зв'язок з науковими програмами, темами

У дисертаційній роботі актуальність дослідження зумовлена зростаючим значенням штучного інтелекту (ШІ) як стратегічної технології, що має потенціал глибокого впливу на економіку, публічне управління та соціальні системи. Сучасні генеративні моделі ШІ здатні забезпечити суттєвий приріст глобального ВВП, а масштаби інвестицій і темпи впровадження технологій засвідчують, що ШІ стає визначальним чинником трансформації державної політики.

Особливої уваги потребує активізація міжнародної спільноти щодо формування політичних та етичних засад для розвитку ШІ. Універсальні принципи, вироблені такими організаціями як ОЕСР, ЮНЕСКО, ООН і Рада Європи, а також прийняття Акту про ШІ в ЄС, свідчать про необхідність міждержавної координації у сфері регулювання цієї технології. Для України, яка інтегрується до європейського простору, відкривається вікно можливостей для адаптації новітніх політик з урахуванням національних викликів, зокрема безпекових, управлінських і соціально-економічних.

В умовах війни та післявоєнного відновлення особливої ваги набуває розробка публічної політики, здатної використовувати потенціал ІІІ для посилення стійкості державного управління, ефективності публічних послуг і модернізації інституцій. Досвід Польщі як країни ЄС та Ізраїлю як інноваційної держави з розвиненою екосистемою ІІІ демонструє можливі траєкторії для України у формуванні збалансованої та адаптивної політики.

Тому у дисертації автором сформовано чітке наукове завдання, сутність якого полягає в теоретико-методологічному та методико-прикладному обґрунтуванні засад формування публічної політики у сфері штучного інтелекту в Україні на основі вивчення міжнародного досвіду, з урахуванням безпекових і соціально-економічних викликів та стратегічних цілей європейської інтеграції.

Таким чином, дисертація Янишівського Михайла Мирославовича на тему: «Формування публічної політики у сфері штучного інтелекту: міжнародний досвід для України» є актуальною та своєчасною науково-дослідною роботою, спрямованою на розробку та впровадження ефективних стратегій державної політики в умовах цифрової трансформації, безпекових викликів і європейської інтеграції.

Крім цього, дисертаційне дослідження здійснене в межах науково-дослідної роботи кафедри публічного врядування Навчально-наукового інституту адміністрування, державного управління та професійного розвитку Національного університету «Львівська політехніка» за темою: «Наукові засади забезпечення сталого розвитку територіальних громад і територій в умовах національних викликів та повоєнного відновлення України» (державний реєстраційний номер 0124U000016). У межах цієї теми було обґрунтовано рекомендації щодо вдосконалення публічної політики України у сфері штучного інтелекту із використанням досвіду Польщі та Ізраїлю, з урахуванням умов воєнного стану та напрямів євроінтеграції.

2. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Дисертаційна робота є завершеним науковим дослідженням, виконаним автором самостійно. Мета дисертаційної роботи, яка полягає в теоретико-методологічному та методико-прикладному обґрунтуванні засад формування публічної політики у сфері штучного інтелекту в Україні на основі вивчення міжнародного досвіду з урахуванням безпекових і соціально-економічних викликів та євроінтеграції, повністю досягнута. Наукові положення, висновки та рекомендації, сформульовані у дисертації, є обґрунтованими, зокрема через:

- відповідність п'яти поставлених і реалізованих завдань до сформульованої мети дослідження;
- логічну та послідовну структуру дисертації, що виявляється у чіткому тематичному розмежуванні розділів і підрозділів, відповідності змісту аналітичних частин дослідження до завдань, а також у наявності аргументованих висновків після кожного блоку аналізу;
- узгодженість загальних висновків з поставленими завданнями та цілісність теоретико-практичних рекомендацій щодо формування національної публічної політики у сфері ШІ.

Рівень обґрунтованості наукових результатів обумовлений також тим, що основні положення та результати дисертаційного дослідження були апробовані на низці міжнародних та всеукраїнських науково-практичних заходів. Зокрема, вони були представлені на науково-практичній конференції “Демократичне врядування та публічне адміністрування в сучасних геополітичних умовах” (м. Львів, 2022 р.), Всеукраїнській науково-практичній конференції “Гармонізація законодавства України з правом Європейського Союзу: реалії та перспективи” (м. Запоріжжя, 2023 р.), а також на конференції “Розвиток управлінських систем та механізмів адміністрування у контексті вступу України до ЄС та забезпечення економічного зростання” (м. Львів, 2024 р.). Додатково, ключові положення дисертації були апробовані на конференції “Європейська інтеграція та трансформація публічного врядування в Україні” (м. Львів, 2025 р.), що забезпечило фахове обговорення результатів дослідження у професійному середовищі.

3. Наукова новизна одержаних результатів

Наукова новизна одержаних результатів полягає у розв'язанні актуального наукового завдання – теоретико-методичному обґрунтуванні та практичному забезпеченні формування публічної політики у сфері штучного інтелекту в Україні шляхом адаптації міжнародного досвіду з урахуванням безпекових, соціально-економічних та інтеграційних викликів. Найсуттєвіші результати, які містять наукову новизну та виносяться на захист, полягають у такому.

Уперше:

- розроблено методику моніторингу національної публічної політики у сфері ШІ на основі адаптації міжнародного досвіду з диференціацією за сімома напрямками (стратегічне планування; правове регулювання; інституційні механізми та координація; фінансування та інвестиції; впровадження та розвиток ШІ; наука, освіта та розвиток людського капіталу; міжнародна співпраця). Методика спрямована на підвищення якості формування публічної політики шляхом виявлення сильних і слабких сторін, стану реалізації та відповідності часовим рамкам, а також формування обґрунтованих пропозицій щодо її вдосконалення на основі результатів оцінювання.

Удосконалено:

- підхід до формування рекомендацій щодо вдосконалення публічної політики України у сфері ШІ шляхом систематизації міжнародного досвіду (Польщі, Ізраїлю, ЄС), розробки диференційованих пропозицій за окремими напрямками та часовими горизонтами (коротко- та середньострокові заходи) представлених у форматі дорожньої карти, що забезпечує комплексне бачення розвитку політики як національної екосистеми, адаптованої до безпекових викликів, потреб оборони, економіки, освіти, науки та євроінтеграційного курсу України, з урахуванням можливостей міжнародної співпраці (ЄС, НАТО, ОЕСР, ЮНЕСКО, ООН);

- теоретико-методичні засади визначення ШІ як окремої сфери публічної політики шляхом уточнення та розмежування понятійного апарату відповідно до

різних контекстів публічної політики, виокремлення та систематизації шести детермінант варіативності визначень ІІІ, обґрунтування застосування теоретичних підходів до формування публічної політики у сфері ІІІ на основі концепцій постіндустріального суспільства, "творчого руйнування" та "підприємницької держави" з акцентом на проактивний характер цієї політики, а також з урахуванням необхідності методологічного розмежування політики у сфері ІІІ від цифрової, інноваційної та кластерної політики, ідентифікації семи ключових характеристик ІІІ як загальноцільової технології, що зумовлюють його безпрецедентний економічний вплив порівняно з попередніми технологічними революціями, а також систематизації основних напрямів суспільних трансформацій і викликів, спричинених впровадженням ІІІ.

Набули подальшого розвитку:

- концептуальні положення щодо формування публічної політики у сфері ІІІ, які, на відміну від наявних підходів, передбачають врахування таких складових, як природа ІІІ як загальноцільової технології, необхідність застосування міждисциплінарного підходу, комплексне багаторівневе управління з урахуванням інклюзивності, адаптивне регулювання з етичним підґрунтям, посилення інституційної спроможності та розвиток людського капіталу, а також узгодженість на міжнародному рівні через координацію та стандартизацію;

- методика дослідження міжнародного досвіду формування публічної політики у сфері ІІІ, яка на відміну від наявних, передбачає застосування багаторівневого підходу, що охоплює глобальний, регіональний, наднаціональний та національний рівні. Такий підхід дозволяє виявити як загальні тенденції та принципи формування політики у сфері ІІІ, так і специфічні механізми їх реалізації в різних контекстах.

4. Повнота викладу основних положень дисертації в опублікованих наукових працях

Основні положення та висновки, сформульовані в дисертації Янишівського М.М., відображено у 9 публікаціях, з яких: 5 статей опубліковано у періодичних наукових виданнях, включених до переліку фахових видань України з присвоєнням категорії Б, та 4 публікації представлені у збірниках тез доповідей за результатами участі у всеукраїнських та міжнародних науково-практичних конференціях.

5. Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації

Враховуючи високий науковий рівень проведеного дослідження, виявляється доцільним звернути увагу на деякі дискусійні положення та зауваження, зокрема:

1. У підрозділі 1.2 автором обґрунтовано необхідність методологічного розмежування політики у сфері ІІІ від суміжних публічних політик – зокрема, цифрової, інноваційної та кластерної. Попри актуальність цього підходу, у тексті відсутнє інструментальне забезпечення такого розмежування. Робота значною мірою спирається на якісні характеристики та огляд окремих джерел, однак не застосовує узагальнювальних критеріїв, типологій чи методів компаративного аналізу політик, які могли б забезпечити чітке розмежування зазначених концептів. У цьому контексті доцільним виглядає залучення більшої аналітичної чіткості, наприклад, через використання структурованих підходів до типологізації публічної політики або інструментів стратегічного аналізу, що могло б підсилити авторську аргументацію щодо унікальності ІІІ як самостійної сфери публічної політики.

2. У підрозділі 1.2 «Теоретичне обґрунтування виокремлення ІІІ як самостійної сфери публічної політики» автор аргументовано підкреслює проактивний характер публічної політики у сфері ІІІ, відхід від реактивного реагування на проблеми та орієнтацію на максимізацію потенціалу технології. Такий підхід повністю відповідає сучасному баченню інноваційного управління в умовах високої невизначеності. Водночас, у цьому ж підрозділі, а також у підрозділі 3.3, де автор формулює пропозиції щодо вдосконалення публічної

політики в Україні у сфері ІІІ, відсутнє використання інструментарію стратегічного прогнозування (форсайту), який у науковій та прикладній літературі розглядається як необхідний компонент формування проактивної політики в технологічно динамічних сферах. Залучення хоча б базових елементів сценарного аналізу, трендової аналітики або сканування горизонту (horizon scanning) дозволило б підкріпити запропоновані рішення більш адаптивним баченням майбутнього розвитку, зокрема в секторальному контексті. Це не применшує цінності наданих пропозицій, але могло б надати їм стратегічної глибини та підвищити їхню доказовість.

3. У підрозділі 1.3 дисертантом запропоновано методику моніторингу публічної політики у сфері ІІІ (табл. 1.10), яка охоплює сім ключових напрямів політики та передбачає системний підхід до оцінювання за допомогою якісних і кількісних індикаторів. Такий методичний підхід заслуговує на позитивну оцінку, оскільки відповідає сучасним вимогам до оцінювання ефективності державної політики в динамічних технологічних сферах. Водночас реалізація цієї методики в основних аналітичних та прикладних частинах дисертації є обмеженою. Зокрема, під час аналізу міжнародного досвіду у підрозділах 2.3 і 2.4 індикатори оцінювання застосовуються лише частково й без узагальнення у форматі структурованого моніторингового аналізу. Аналогічна ситуація спостерігається у підрозділі 3.1, де подано огляд стану національної політики, та в підрозділі 3.3, де сформульовано пропозиції – вони подані без супроводу системи ключових показників ефективності (KPI), що ускладнює оцінку очікуваних результатів та моніторинг реалізації запропонованих рішень. Враховуючи темпи розвитку сфери ІІІ, забезпечення адаптивності та результативності політики вимагає саме таких інструментів. Більш повне використання заявленої автором методики дозволило б посилити прикладний характер дисертації та зробити її рекомендації більш вимірюваними і придатними до практичного впровадження.

4. Дисертаційна робота має заявлену мету вивчити міжнародний досвід формування публічної політики у сфері ІІІ з метою розробки підходів до його

адаптації в українських умовах. Відповідно, у розділі 2 автором послідовно аналізується чотири рівні такого досвіду: міжнародних організацій (підрозділ 2.1), Європейського Союзу (2.2), Польщі (2.3) та Ізраїлю (2.4). Однак у підрозділі 3.3, де сформульовано авторські пропозиції щодо вдосконалення національної політики у сфері ІІІ, спостерігається переважна орієнтація лише на досвід Польщі та Ізраїлю. Водночас напрацювання Європейського Союзу, що мають особливу актуальність у контексті євроінтеграційного напрямку України (зокрема регламентування, підходи до етики, пісочниці, інституційні моделі), у пропозиціях вдосконалення політики України фактично не відображено. Так само обмежено використано аналітику, подану у підрозділі 2.1 щодо підходів міжнародних організацій (ЮНЕСКО, ОЕСР, ООН, Рада Європи). Це створює певну методологічну асиметрію між аналітичним та пропозиційним блоками роботи. Доцільно було б надати рекомендації, що також базуються на систематизації позицій цих акторів, або окремо окреслити причини їх невикористання у практичних пропозиціях.

5. У розділі 3.1 подано важливий огляд наявного стану публічної політики у сфері ІІІ в Україні, зокрема виявлено низку проблемних аспектів – фрагментарність нормативного забезпечення, недостатній рівень інституційної координації, обмеженість фінансування, відсутність стимулів для бізнесу тощо. Водночас, ці чинники викладені переважно у формі констатацій, без їхньої аналітичної систематизації як ризиків або обмежень для впровадження політики, що пропонується у підрозділі 3.3. З огляду на це, видається доцільним було б виокремити окремий підпункт або аналітичний блок, присвячений саме обмеженням і ризикам реалізації публічної політики у сфері ІІІ в Україні. Такий аналіз міг би включати типологію ризиків (кадрових, нормативних, фінансових, політичних, організаційних тощо) та дозволив би посилити обґрунтованість і реалістичність сформульованих у роботі пропозицій. Це також сприяло б поглибленню розуміння умов впровадження політики і потенціалу її адаптації до динамічного середовища – що особливо важливо у сфері ІІІ.

Зазначені зауваження та рекомендації до деяких положень та висновків у роботі не зменшують наукової цінності дисертаційного дослідження та радше носять рекомендаційний характер, що не впливає на загальне позитивне враження.

6. Загальний висновок та оцінка дисертації

Представлена на захист дисертаційна робота Янишівського Михайла Мирославовича на тему: «Формування публічної політики у сфері штучного інтелекту: міжнародний досвід для України» виконана на належному теоретико-методологічному рівні, є цілісним і завершеним самостійним науковим дослідженням, у якому вирішено важливе наукове завдання в галузі знань «Публічне управління та адміністрування». Дисертація містить раніше не захищені наукові положення, автором отримані нові, науково обґрунтовані результати, що мають значення для розвитку державної політики у сфері цифровізації та впровадження штучного інтелекту в Україні.

Оформлення дисертації загалом, з урахуванням зазначених вище положень, відповідає чинним нормативним вимогам.

Дисертація Янишівського Михайла Мирославовича на тему: «Формування публічної політики у сфері штучного інтелекту: міжнародний досвід для України» відповідає спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування» та вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261 (зі змінами і доповненнями від 03 квітня 2019 року № 283), а також Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12 січня 2022 року. Її автор – Янишівський Михайло Мирославович – заслуговує на присудження наукового

ступеня доктора філософії за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування».

Офіційний опонент:

доктор наук з державного управління,
професор, професора кафедри
державного управління і місцевого самоврядування
Національного технічного університету
«Дніпровська політехніка»

Сергій КВІТКА

